



20.9.2018

Lastensuojelun sijaishuolto  
muutoksessa

*Perhe- ja peruspalveluministeri  
Annika Saarikko*



# LASTENSUOJELUN KOKONAISMÄÄRÄT

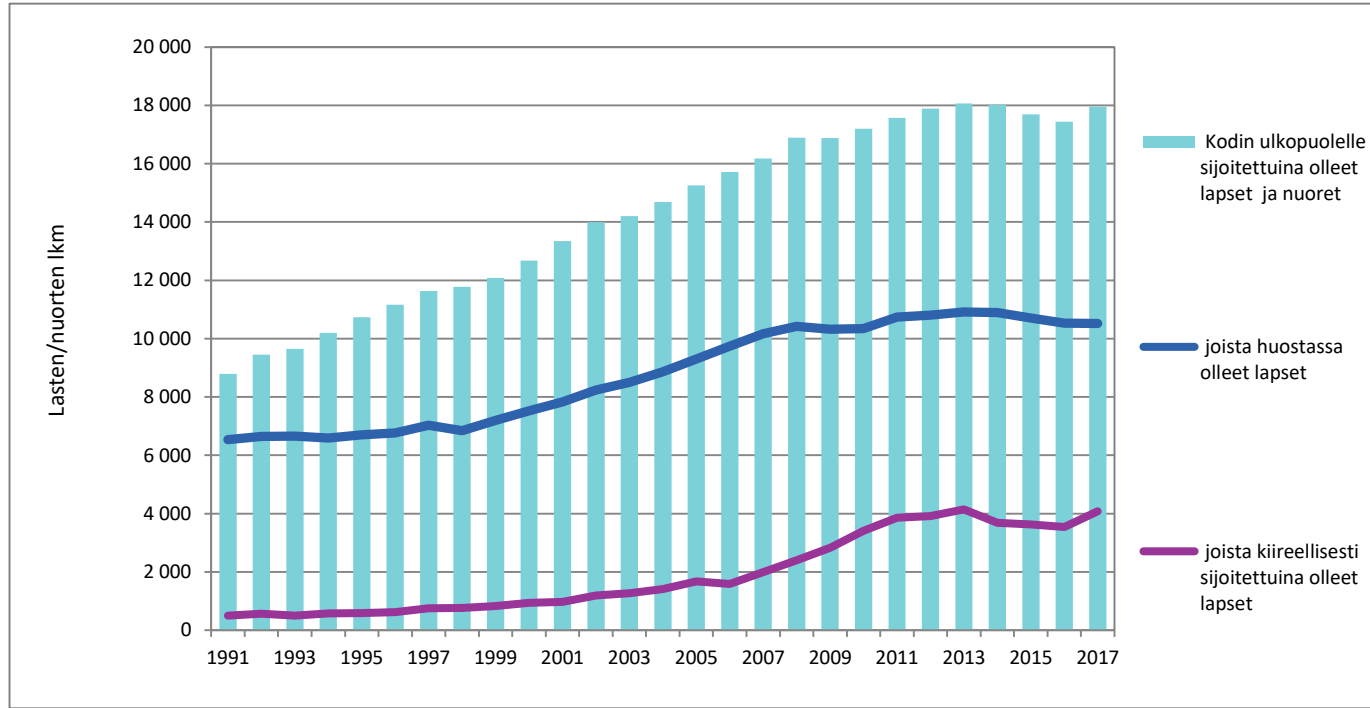
Vuonna 2017:

- Lastensuojeluilmoitus tehtiin 76 116 lapsesta
- Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna kaikkiaan 17 956 lasta ja nuorta. Lapsia voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena, kiireellisesti, huostaanotettuna tai jälkihuollollisesti.
- Kiireellisesti sijoitettiin 4 081 lasta (15 % enemmän kuin vuonna 2016)
- Huostassa oli yhteensä 10 526 lasta (määrä edellistä vuotta vastaava)
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 55 884 lasta ja nuorta (2 % vähemmän kuin edellisenä vuonna). Avohuoltoa ovat yhteisymmärryksessä perheen kanssa annettavaa tukea esimerkiksi sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja perhetyön kautta. Lasta tai nuorta voidaan tukea esimerkiksi harrastukseen tai vanhempia heidän vanhemmuustaidoissaan.

Lähde: THL / lastensuojelutilasto



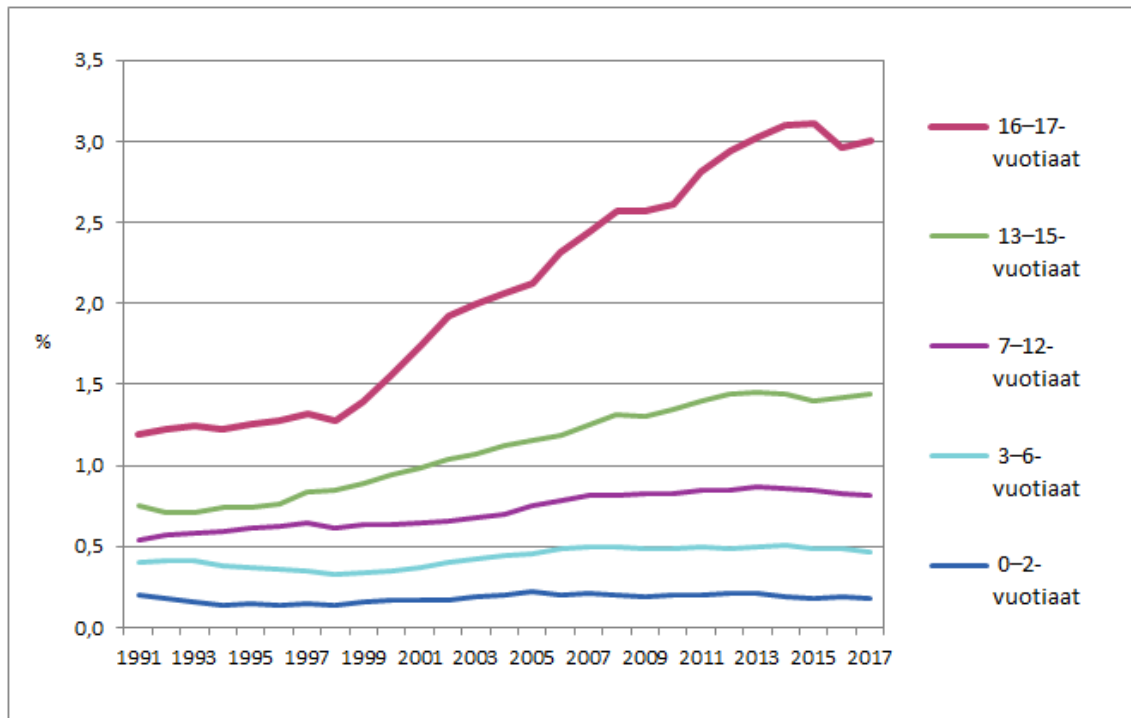
# KODIN ULKOPUOLELLE SJOITETTUNA OLLEET LAPSET JA NUORET SEKÄ NIISTÄ HUOSTASSA JA KIIREELLISESTI SJOITETTUNA OLLEET LAPSET VUOSINA 1991-2017



Lähde: THL / lastensuojelutilasto



# VUODEN AIKANA HUOSTASSA OLLEET LAPSET SUHTEUTETTUNA VASTAAVANIKÄISEEN (LAPSEN IKÄ 31.12.2017) VÄESTÖÖN VUOSINA 1991–2017, %



Lähde: THL / lastensuojelutilasto



# KODIN ULKOPUOLELLE SJOITETTUNA OLLEET LAPSET JA NUORET VIIMEISIMMÄN SJOITUSTIEDON MUKAAN VUOSINA 1995, 2000, 2005, 2010, 2015–2017\*

	1995	2000	2005	2010	2015	2016	2017
<b>0–20-vuotiaat sijoituspaikan mukaan</b>							
Perhehoito	5 132	5 587	5 423	5 809	7 106	7 226	7527
Ammatillinen perhekotihoito	813	1 539	2 461	2 863	2 079	2 008	2017
Laitoshuolto	3 064	3 430	4 847	6 490	6 558	6 338	6777
Muu huolto	1 730	2 117	2 525	2 042	1 946	1 865	1635
<b>Yhteensä</b>	<b>10 739</b>	<b>12 673</b>	<b>15 256</b>	<b>17 204</b>	<b>17 689</b>	<b>17 437</b>	<b>17 956</b>
<b>0–20-vuotiaat sijoitusperusteiden mukaan</b>							
Avohuollon tukitoimen sijoitus	2 625	3 354	3 526	3 472	3 624	3 758	4008
Kiireellinen sijoitus	232	362	642	1 699	1 934	1 831	2182
Huostassa	6 160	6 973	8 673	9 754	10 157	10 047	10128
niistä tahdonvastaiset	940	1 221	1 631	2 044	2 424	2 437	2514
Jälkihuollon sijoitus	1 722	1 984	2 415	2 279	1 974	1 801	1638
<b>Yhteensä</b>	<b>10 739</b>	<b>12 673</b>	<b>15 256</b>	<b>17 204</b>	<b>17 689</b>	<b>17 437</b>	<b>17 956</b>

\* Aiemmin julkaistuja tietoja on tarkistettu ja päivitetty kuntien antamien korjausten mukaisesti.

Lähde: THL / lastensuojelutilasto



# TOIMIVALTA: PALVELUT

- Ministeriö valmistelee lainsäädännön ja keskeiset uudistukset, ohjaa uudistusten toteuttamista ja toteuttaa hallitusohjelmaa
- Lastensuojelun palvelujen järjestämisestä vastaa kunta
- Palveluntuottajat tuottavat palvelut
  - kunnilla omia lastensuojelulaitoksia ja kuntien valmentamia perhehoitajia
  - valtion koulukodit (johto THL:ssä)
  - yksityisiä yrityksiä lastensuojelun palveluntuottajina
  - järjestöjen tuottamia palveluja



# TOIMIVALTA: VALVONTA

- Aluehallintovirastot
  - alueen kuntien ja yksityisten palveluntuottajien valvonta
  - ympärivuorokautisesti toimivan yksityisen lastensuojeluyksikön toimintaan tarvittavat luvat
- Valtakunnallisia valvontaviranomaisia ovat Valvira, oikeusasiamiehen toimisto, oikeuskanslerin virasto
- Palveluntuottajien tulee tehdä omavalvontaa
- Kunnat valvovat
  - sijoittamiensa lasten tilannetta (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä erityisesti)
  - alueellaan sijaitsevia lastensuojeluyksiköitä ja voivat tehdä niihin tarkistuskäyntejä.
  - tekevät yhteistyötä aluehallintovirastojen kanssa.



# LASTENSUOJELU – TOIMIVALTAVASTUUT

## SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

- Valmistelee ja ohjaa yleisellä tasolla lastensuojelulainsäädäntöä.
- Ei käsittele kanteluita, valituksia tai muistutuksia.

## HALLINTO-OIKEUDET

- Käsittelevät valituksia.
- Käsittelevät huostaanottoja.

## ULKOMINISTERIÖ + TASAVALLAN PRESIDENTTI

- Käsittelee asiat, joissa on ulkopolitiittinen kytkös.
- Antaa virka-apua kansainvälisissä asioissa (lastensuojelulain 17 §).

## SOSIAALI- JA TERVEYSALAN LUPA- JA VALVONTAVIRASTO (VALVIRA)

- Ohjaa ja valvoo aluehallintovirastoja ja kuntia.
- On sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen lupaviranomainen.
- Käsittelee kanteluita.

## OIKEUSMINISTERIÖ

- Valmistelee lapsen huoltoja ja tapaamis-oikeutta koskevan lainsäädännön.
- Toimii keskusviranomaisena muun muassa kansainvälisissä lapsikaappaus-tilanteissa (Haagin yleissopimus, ns. Bryssel II -asetus).

## KUNNAT JA KUNTAYHTYMÄT

- Vastaavat palvelujen järjestämisestä.
  - Palvelut voivat olla itse tuotettuja tai ostettuja.
- Valvovat yksityisiä palveluntuottajia omalla alueellaan.
- Tarjoavat kuntalaisten avuksi sosiaalialiamiehiä, jotka
  - auttavat tarvittaessa, jotta asiakkaan etu toteutuu sosiaalihuollossa
  - ovat puolueettomia.

## ALUEHALLINTOVIKASTOT

- Valvovat kunnan viranhaltijan päätöksen-teen lainmukaisuutta sekä palvelujen toteuttamista ja saatavuutta.
- Myöntävät luvat ympärivuorokautista lasten suojelupalvelua (sijaishuoltoa) tuottaville yksityisille palveluntuottajille sekä valvovat niiden toimintaa.

## TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

- Seuraa ja arvioi toimintaa ja kehitystä, ylläpitää tiedostoja ja rekistereitä sekä harjoittaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa.

## OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

- Käsittelee viranomaisia koskevia kanteluita.

## JÄRJESTÖT

- Toimivat sekä palvelujen tuottajina että kehittäjinä.
- Kuntien alueilla on lukuisia eri järjestötoimijoita.

**Esimerkkejä:** Lastensuojelun keskusliitto, Mannerheimin lasten suojeluliitto ja Pelastakaa Lapset ry.

## OIKEUSASIAMIES

- Käsittelee viranomaisia koskevia kanteluita.

## SOSIAALIALAN OSAAMISKESKUKSET

- Kokoavat ja kehittävät osaamista alueellaan.



ministeriöt



valvonta-  
viranomaiset



kehittäminen



kunnat ja  
kuntayhtymät







# Sijaishuollon toimenpidepaketti

- lasten parhaaksi





# 1. SIJAISHUOLLOSSA OLEVIEN LASTEN OIKEUSTURVAN VAHVISTAMINEN

- Lastensuojelulakiin tehdään muutoksia lasten oikeusturvan ja hyvän kohtelun vahvistamiseksi (HE syksy 2018) mm.:
  - lapsen oikeus kehitykseen ja kasvatukselliseen turvaan
  - hyvän hoidon suunnittelu
  - tieto käytettävissä olevista oikeussuojakeinoista
  - henkilöstön koulutus lasta kunnioittavasta kohtelusta
  - valvontaviranomaisia velvoittava säännös lapsien kuulemisesta sijaishuoltoon kohdistuvilla valvontakäynneillä
- Uudistuksen yhteydessä ja HE-lausuntopalautteessa vahvistui tarve tarkastaa monia palveluja tarvitsevien lasten ja erityisen huolenpidon kokonaisuus => työtä jatketaan määrätietoisesti



## 2. SIJAISHUOLLON VALVONNAN VAHVISTAMINEN

- Lastensuojelulakiin tehdään valvontaviranomaisia velvoittava säännös lapsien kuulemisesta sijaishuoltoon kohdistuvilla valvontakäynneillä (HE syksy 2018)
- Vuoden 2019 valtion talousarvioesitykseen sisällytetään henkilöstöresurssin lisäys sijaishuollon valvonta- ja ohjausviranomaisille
- Määritellään sijaishuollon valvonta keskeiseksi valvontaviranomaisten (Valvira ja Avit) tehtäväksi vuonna 2019



### 3. SIJAISHUOLLON VALVONNAN UUSI MALLI JA LAATUKRITEERIT KÄYTTÖÖN

- Valvonnan malli on lapsikeskeinen ja lapsenoikeusperustainen, edistää lasten kuulemista ja osallisuutta - mallin mukaista valvonnan kehittämistä tehdään jo yhdeksässä maakunnassa
- Sijaishuollon laatukriteerit valmistuvat syksyllä 2018 ja viedään osaksi lastensuojelun laatusuositusta
- Molemmat valmisteltu lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmassa laajassa eri toimijoiden yhteistyössä

Näiden käyttöönottoa vahvistavat syksyllä 2018 valmistuvat:

- Tutkimus (THL) sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja palvelukokemuksista. Sen perusteella myös sosiaalityöntekijän lapsen kuulemisen tueksi laaditaan lomakkeistoa.
- Esiselvitys tulevan Luovan valvontarekisteriä täydentävästä sijaishuollon valtakunnallisesta rekisteristä



## 4. LASTEN KUULEMISEN VAHVISTAMINEN KOULUTERVEYSKYSELYN AVULLA

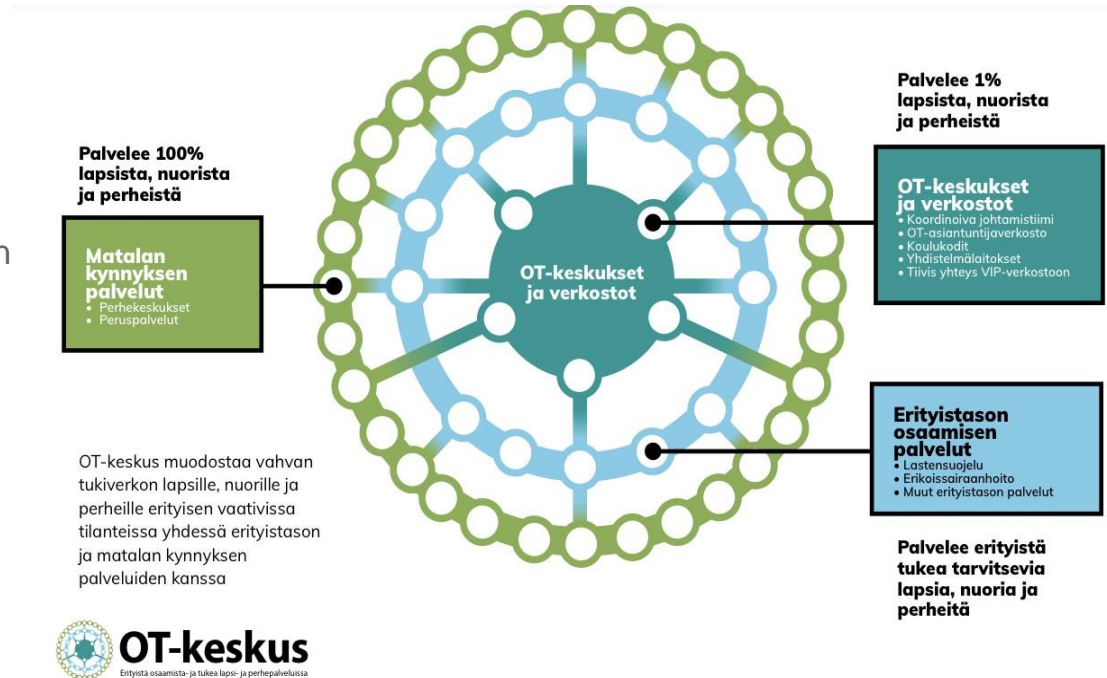
Kouluterveyskysely on laaja koko Suomen kattava kysely, jota on edelleen kehitetty osana LAPE-muutosohjelmaa

- vastaajina lapset ja nuoret itse
- 2017 lisättiin kysymys lapsen asuinpaikasta. Näin on voitu ensimmäistä kertaa raportoida sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista kansallisesti kattavan aineiston pohjalta.
- 2019 lisätään erityisosoio sijoitetuille lapsille
  - ensimmäiset tulokset saatavissa syksyllä 2019.
  - keskittyy niihin kysymyksiin, jotka eivät ole olennaisia kaikille lapsille ja nuorille, esim. sijoituksen aika, rajoitustoimenpiteet



# 5. MAAKUNNALLISET OSAAMIS- JA TUKIKESKUKSET (OT-KESKUKSET) AVUKSI VAATIVIMPIIN TILANTEISIIN

- LAPE-muutosohjelmassa valmistellaan monialaiset ja verkostomaiset OT-keskukset vastaamaan kaikkein vaativammassa tilanteessa olevien lasten, nuorten ja perheiden tilanteisiin
- Tukea sekä suorassa asiakastyössä että ammattilaisille
- Yhteistyö opetuspuolen vaativan erityisen tuen (VIP) verkoston kanssa
- Suunnitelmana on saada yhteistyöalueille sote-uudistuksen voimaan tullessa yhteensä viisi OT-keskusta
- Keskuksissa ja niiden verkostossa on alan huippuasiantuntijoita, joiden osaamista yhdistelemällä löydetään ratkaisuja myös kaikista vaativimpiin tilanteisiin
- OT-keskustoiminnan etenemisestä ja tavoitteista tiedotetaan syksyn 2018 aikana





## 6. ERITYISEN HUOLENPIDON SISÄLTÖJEN JA RAKENTEIDEN SELKEYTTÄMINEN

- STM asettaa laajan ja monialaisen asiantuntijatyöryhmän, joka tekee esityksen lakimuutoksista, joilla
  - vahvistetaan sijaishuollossa olevien monia palveluja tarvitsevien lasten ja nuorten palvelujärjestelmää
  - varmistetaan sijaishuollossa erityistarpeiden mukaisesti toteutuva moniammatillinen kasvatus, opetus, huolenpito ja hoito
  - arvioidaan sijaishuollon rajoitukset kokonaisuudessaan
- Työssä hyödynnetään LAPE-kärkihankkeessa toteutuva laaja kehitystyö





## 7. VALTION KOULUKOTIEN MENEILLÄÄN OLEVAT MUUTOKSET

- Kuudesta itsenäisestä laitoksesta on tehty yksi keskitetysti johdettava tulosityksikkö (THL)
- Koulukotien asiantuntijaresurssin määrällinen ja laadullinen kehittäminen
- Sähköinen IMS-toimintajärjestelmä, johon rakennetaan Valtion koulukotien yhteistä laatujärjestelmää vastaamaan ISO 9001 laatustandardia, jonka mukaisesti kaikkia yksiköitä tullaan jatkossa auditoimaan (sertifiointi)
- Nuorten osallisuuden ja kuulemisen vahvistaminen, mm.
  - Kokemuksista voimaa – kokemusasiantuntijakehittäminen
  - Rikos ja rangaistus teatteri- ja tutkimushanke yhteistyössä Kansallisteatterin kanssa
  - Pesäpuu ry:n kanssa käynnistymässä hanke: arkityöhön menetelmä lasten ja nuorten systemaattiseksi kuulemiseksi ja tätä kautta saadun tiedon käsittelemiseksi ja hyödyntämiseksi toiminnan kehittämisessä



# 8. JÄRJESTÖT KOKEMUSASIAINTUNTIJA- ÄÄNEN VAHVISTAJANA

- STEA:n rahoituksessa on nostettu lastensuojelun kaltoinkohtelun estäminen yhdeksi painopisteeksi
- Järjestötoimijoita toivotaan jatkossakin vahvistamaan kokemusasiaintuntijoiden äänen kuulumista

17 20.9.2018



**Yhdessä Koettua**  
100-vuotias Suomi siljokattujen lasten silmin  
-tapattumäkirä t. 2017

**Kiertuepaikkakunnat**

Tampere	Ylöjärvi	Seinäjoki
Kuopio	Jyväskylä	Uusikaupunki
Satakunta	Oulu	Helsinki

**Veritas per umbras**

Veritas per umbras -kirja on tarkoitettu lastensuojelun ammattilaisille ja vanhemmille. Kirja sisältää tarinoita ja kuvia, jotka auttavat ymmärtämään lastensuojelun prosessia ja tuomaan esiin lapsen näkökulman.

**Kaikki on hyvää meissä, erityisesti**

**RAKKAUS**

Välittäminen on yksi rakkauden muoto.

**Kaikki on hyvää meissä, erityisesti**

**Saako rakkauteen tottua?**

Pesäpuu ry:n kanssa toteutettu vuoden 2017 aikana jatkumona lastensuojelun valtiolliselle anteeksipyyntölle Yhdessä Koettua –kiertue



## 9. LAPSEN OSALLISUUTTA JA KUULEMISTA EDISTÄVÄ TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKE

- Täydentää jo tehtyä lapsen osallisuutta ja kuulemista vahvistavaa työtä ja vastaa lapsiasiavaltuutetun aloitteeseen
- Tutkimuksen tehtävänä on
  - tuottaa kokonaiskuva sijoitettuna olevien lasten kokemuksista ja kohtelusta
  - tutkia lasten myönteisiä kokemuksia tukevia/lisääviä tekijöitä
  - tutkia epäkohtiin tarttumista helpottavia ja vaikeuttavia seikkoja sekä
  - vahvistaa niihin puuttumisen keinoja
- Mahdollistaa välittömän vaikuttamisen lasten arkeen silloin, kun tutkimushaastattelussa nousee esiin epäkohtia
  - otetaan lapsen asioista vastaavat sosiaalityöntekijät mukaan tutkimusprosessiin. Näin saadaan lasten systemaattinen kuuleminen ja osallisuuden vahvistaminen osaksi työkäytäntöjä



# MUUTOS ON MAHDOLLINEN JA SE ON TEHTÄVÄ

Suomessa on kerran esitetty valtiollinen anteeksipyyntö lastensuojelussa menneinä vuosikymmeninä kaltoinkohdelluille (2016). Se velvoittaa meitä muuttamaan lastensuojelun nykytilaa ja huolehtimaan lasten perusoikeuksista.